

САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУХУН
ХААМЫТА

ХААМЫТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 121 (8530) 1999 сыл, Сэттіннь 25 күнү. Чашынар, Сыаната — 1 солк, 10 харчы.

Саха Республикатын Правительствотын отчуота

Кэскиллээхтик үлэлиир диэн сыаналаатылар

Сэттіннь 23 күнүгэр Чурапчы сэлээнньэтигэр «Айыылаах» Сыаналаан кинигэ Саха Республикатын Правительствотын нэһилиэнньэ иһингэр отчуота туруорулуна. Манньык отчуоттар хас да бөлүгүнүн Республика араас улуустарыгар ыытылаллар. Билигин улууспутугар Правительство Председателлн солбуйааччы Матвей Васильевич Муниц солбайааччылаах 25 киһилээх бөлөх 2 күн устата сылдан бары нэһиликтэри 3 хайысханан хабаан отчуоттары тэрийдэ. Делегация составыгар Правительство анныттар үлэһиттэрэ, министерстволарта, ведомстволартан бөрөстөбүтүлөр кыраан кытылына ылылар.

Дамылааччыт М. В. Муниц Правительство билирүмүнн отчуотугар нэһилиэнньэ иһингэр 1998 сылга экономика таптары барыта тохтотулунна диэн түмүктэри отчорбут эбит буоларына быйыл, 1999 сылга иһингэр диэки барылар бэлэтэммиттэри туһунан иһтиннар кыахтаа диэбитин саалада мустубуттар сэрэхсийэ, үөрө-көгө иһиттэр. Республика экономикатын реформалаачын иккис сүбүүдүн олоххо киллэрэр туһугар Правительство 1999 — 2000 сылларга социальнай-экономическай баалаһыннаах туруктаах өнөрүгүтү үлэ бөлүгүнүн ырытан отчорбута уонна толорор. Киниик абыс сылга аан маңгай валовой региональной бородууну 1,6% үүнүүтэ хааччылына, промышленнай производствот 4,4%, сүрүт капиталга инвестиция 28% үүннэ. Абыс ий түмүгүн өнөөх металлургия барыстаах производствотын ууоттаабаахха, атын салаалар потөөттөрө 2 төгүт сарбылына, отчорбута 1 солкуобайдаах бородууксуулаа ороскуот сыл бастаан авариялар 30 харчынан чөлүөтэ.

Республика Государственной бюджеттыгар төлөбүрдүн иһингэр түсүрүлүмүн, полугу харчынан хомууу 1998 сылга 60%-тан 1999 сылга 78%-ка тийэ үрдүтэ. Хамнаскэ иэс үс тыммыт бириннэ, ол иһингэр бюджет эйэлитигэр 2 төгүт көргөтө сарбылына. Бюджет ийгэтин үлэһиттэрин хаанаа ортотунан 1,5 төгүт үрдэтилиннэ.

Государственной политика саага көдүүстөөх туһайымыта — дьэс көргөн экономикатын, бастаан уочарат тыа сиргэр ойөөһүн, нэһилиэнньэ билиинти ылаа. Үлэтиэх буолуу программата олоххо киллэрлэр. Официальной үлэтэ суох буолуу 1999 сылга икки төгүт сарбылына. Нэһилиэнньэ дьытлаах дохуота 1,3% үүнүүтэ бэлэтэниэ.

Республика тыатын хаһаайыстыбатын иһингэр сүөһү ахсаанын онуунаа хааларыма уонна улаатыннардыма, табаарынай производство ирээтин үрдэтигэ, тыа сирин олохтоохторун дохуоттарын улаатыннардыма чопчу соруктар туруорулуунулар. Быйыл сүөһү ахсааны сарбылымыта тохтотулунна. Хаһаайыстыбалар бары нөрүгүнүгэр ынах сүөһү ахсааны асытат сыл туһаныаах көмүгөр тэтиэтөөххэ 1,3%, ыныгы ахсааны — 9%, көтөр — 42% өлбүгө ситиһилиннэ. Үүтү ылым улаатта. Сүөһү уонна көтөр иһтингэр племенной базатын чөлүннэ хаалары ситиһилиннэ. Сүөһүгө дордоххой аһылыгы бөлөмөнөһүн сорууда быйыл 102,2% толорулуна. Асытат сылга тэтиэтөөххэ туорахтаах кулутурадыры ыһым көнө 30% улаатта, бурдук валовой хомуура баатарыа төгүт үүннэ. Хортусуһу үүнүүтүн 1998 с. тэтиэтөөххэ 4,4% үрдөтө ситиһилиннэ. Ойурууг аһым валовой хомуура иһар сир иһин 18% улаатыннардым суотугар 1% үрдэте. Республика баһынай хамсааһынны салгыи сайыннарар сылтанан 50 гирэх хаһаайыстыба тэрилиннэ, олорто 51 мөл. солкуобай чөлүөтилээх кредит көрүгүнн ойөөбүл өнөрүлүннэ. Түргөтүнн ситер салаалары сайыннардыма үлэ ытылына. Государство үбүн суотугар кылаларта иһтөн улаатыннарарга 14,4 тыһ. сибиннээ өрөтө, 208,5 тыһ. куурусса уонна чоһууска, 31,8 тыһ. хаас өрөтө уонна 874 хоруолун бэрилиннэ. Тыа сирин олохтоохторуттан 5000 кулугу аһылаһынны үбүлүүр уураах ыла-

лына. Саха Республикатын Президент ахсынны 10 — 11 күнүгүгэр тыа малларын хаһаайыстыбаларын бастаан республикатаагы сьэстэрин ылар туһунан уураагы таһаарда.

Дамылааччыт иһингэр сьэстэ Республикада ологу хааччылы, экономикада уонна социальнай өйгөтө инвестиция, чөл олох, үөрөдү сайыннарыма, үлэ рынотын, ситериннээх былаас тийгэр үлэ стилин улаатыт, о, д, а, бөһүрүөстэргэ Правительство ылар үлэтин, иһинки соруктары иһсээтэ. Муһыах кытымылаахтара элбэх бөһүрүөстэри биэрэн туһаныаах эһиэттэри ылылар.

Көһсөтүнгэ барыта 11 киһи тыл эттэ. Бастааннан тыл эһиэт улуустарды культура уурааһынны иһингэр отделеи начальнига А. А. Сивцев Правительство саага састааба кэскиллээхтик үлэлирин бэлэтээтэ. Нэһилиэнньэ отчуоттар тэрилиннэр норуот санаатын биллэ, этиилэри ууоттаан үлэ-хамнаскэ туһаныма наадаллаах диэтэ. Салгыи киһи Чурапчы көһөрүлүүтүн бөһүрүөһүн, баһына тууутугар үбүлээһин, хамнаас, пенсия араастаһыларын аччатылыма туруоруоста.

Чурапчытаагы физическай культура уонна спорт институтун ректора М. Д. Гуляев Правительство иһингэр кэскиллэ өтө көрөн, кэскиллээхтик үлэлирингэр астынарын биллэрдэ. Иһингэр улуустарга өтүтү проблематын быһаардыма тэтиэтөөх кылларынн түргөтөргө эттэ. Уус-Алдаи улуутугар көһүтүтүтүт газ сиппанын чинчийинн ытан туһага тахсарын ситиһинн Правительство өйүүрүгэр, электростанцияны туһаныма киниик көмгэ элбэх саахаланыма тахсаларынн, кыамта көрөтинн Нерюнгриттан саага дивитин тардан туһанарга этии киллэрдэ.

Чурапчы орто оскуолатын директора В. Н. Корнин Саха сирин телевидениетин биэринти биллэи улууска көрдөрүгө, программаны бэрээдэтигэр, оскуолада иккис спортнай саяааны туугуу үбүлүүгэ эттэ. Оскуола олоһорутар иһин аһылааха аһаан көтөр үбү тустаах туһанааччыларга адырыстыма туруоруоста.

Чурапчы сэлээнньэтин уурааһынны начальнига А. Р. Саргыдаев улуус киниик атын нэһиликтэртөн ойууту тутарга — баагоустройсатыгар, ис суолаары онорууга, электростанцияны сагардыма үбүлээһин туруоруоста. Киһи бөһүлөккө сүөһү иһтингэр дьариктанар атыттартан уратылаарын бэлэтээн туран, маньаха туһунан сыйыаннаһыма иһадатын ыла.

«Күһнэй» коллективнай предприятие иһтөннээ И. Н. Петрова коллективин үлэтин-хаһааһын биллэһиннэрэн туран, начальнай оскуолада үөрэнэр өрөдүт оскуолада көтөр формаларын тигинн үбүлээн туран кийилэргэ биэрүгэ көрдөстө. Маньаха ситтөөх оборудованиэ, үлэһиттэр баалларын эттэ. Иһтөннэр тэрилтэлэри хааччылар сүрүн баазы тэрийэр наадатыгар тохтоото.

Чурапчытаагы киһи электростанция ситим кылаабынай иһиннэрэ И. И. Байи электростанцияны туһаныма иһин төлөбүрү ылым, дивиллары сагардыма үбү көрүү бөһүрүөстэригэр тохтоото. Хаас да улуугу хааччылар киһи ситим буолалларынн авариянай туруктаах дивиллары өрөмүөннээһинн чүгастаады көмгэ хайаан да ытытарары туруоруоста.

Көһсөтүнгэ ытытыт Е. А. Трофимов ЖКХ бөһүрүөһугар, М. И. Велых суолу өтөтөрүгүт, М. А. Герасимова «Знание» общество үлэтигэр, Г. Ф. Егоров саага норуотун үкөтүнгэ, И. Л. Говоров улуугу уунаа хааччылыма бөһүлэрип салааларын эттилар.

А. СЛЕПЦОВ.

КЫАИЫЛААХТАР БЫААРЫЛЫННЫЛАР

Өрдө иһтиннэрлэһитин курдук, улууска тыа хаһаайыстыбатын уонна аһы-үөлү отчорор промышленност үлэһиттэрин бырааһыннылар икки күннэ үрдүк таһымнаахтык ытытылаан түмүктэниэ, быһастааһыннун, дьаарбанка, саага ытыгырдаах аттарын күрөстөһүннэ үтүс дьон бөһүрүөтүн тарта, быһылар элбэх көрүгүнэ нэһиликтэри бэлэттүүлэр, кыааылаахтар быһаарылынылар. Түмүк биэрдиһтөн дьэ көргөһүнн, нэһиликтэринн, хаһаайыстыбаларынн таһыста. Манна ытытылар, нэһиликтэр, «Мындааһыма», «Чыаннара» тыа хаһаайыстыбатын производствотнай кооперативтар, «Күһнэй» предприятие, маньа таһыстыр кооператив, Сыланнаады, Чурапчытаагы уонна Маарыкчааннаады потребкооперативтар.

Кыааа программалаах бу ытытылыгы дьаһалларга киниик кыааылааһынн таһыстылар?

Саргыдаев ат тэрилин толору комплект кыааылааһынн Хатылыттан өмүдүр П. М. Седалищев каттаһа, дипломунан нааһаардалаһа, харчынан биэримнээһинн.

Саха сымгытыгар ытыгырдаах атынан Мырыла — Чурапчы маршрутунан күрөстөһүннэ саага улахан биринн, оһиһоһо, Манна бастаан миһтэни Белто, ий бөрөстөһүннэ Г. И. Варламов ылаа, Киһи сүүрдүбүт Амма дьэс тогус саастаах сур ата ытылыбыт 82 км. маршрут 4 ч. 02 сек. түмүктэте. Биринн — «Дружба» эрби, ону Тыа хаһаайыстыбатын академията оһиһоһо, Сылантан күрдэһчигэ А. И. Протодьяконов Ньургун дьэс 10 саастаах тураһа атынан 5 ч. иһаһиһтөн көлөн, тыа хаһаайыстыбатын уурааһынн биринн — тыһылаах хара саһыла ылаа. Үтүс, төрдүс миһтэлэри «Чыаннара» ТХПК сүүрдэһчигэр Е. М. Сивцев, В. В. Владимиров ылылар. Киһилэр Соловьев нэһилигэ оһиһоһоһу 2500 солк, харчынан биринн ылылар.

Атыр сымгылар быһастааһынн көрдөрүүгө киллэрэн туруорулуунулар: «Чыаннара» ТХПК (директор И. И. Хон) 16 саастаах Улааччык сымгыта. Бу быйыл саас республикада племенной хаһаайыстыбаларга ытытылыгыт конкурса кыттан Мэтидэс тийгэһэ сымгыларга бастабыт атыр, «Мындааһыма» ТХПК (директор Н. А. Федотов), 4,5 саастаах Барылаас дьэс атыра уонна Хатылыттан «Тыһыны» баһынай хаһаайыстыбатын (салаааччы И. И. Иустинев) Солоуна дьэс 4 саастаах атыра. Кытытыт хаһаайыстыбалар харчынан биэримнээһиннэр.

Соһоһосторго 8 сымгы туруорулуна. Бастаан миһтэни эмэ «Чыаннара» ТХПК 2,5 саастаах Мэтидэс удыура соһоһо ылаа, иккинн В. В. Шадрин (чаһынай хаһаайыстыба) 3 саастаах соһоһо кугас соһоһо, үсүһү «Хадаар» ХЭТ (директор В. В. Никонов) 3 саастаах сур дьүһүннээх соһоһо ылаа, бары харчынан биэримнээһиннэр.

Быһастааһыннунн көрдөрүүгө 8 убаһа туруорулуна. Кытынылар: «Чыаннара» ТХПК икки, Хатылы нэһилигэ үс, Хадаар нэһилигэ икки уонна Сылан нэһилигэ биэр убаһаан.

Атынан таһаарса таһыма быйыл республикатаагы конкурса кыттан бастабыт «Мындааһыма» ТХПК Мааны дьэс ата көрдөрүүгэ эрэ туруорулуна. Мааны көрдөрүүгө 3 тоһи 2 центнер эбит.

Саха национальнай астарыгар күрөстөһүннэ 11 нэһилик кытына. Бастаан миһтэни Хадаар нэһилигэ (баһылы В. В. Никонов), иккинн Кытаанн (И. П. Игнатев) уонна үсүһү Хатылы (У. Н. Атласова) нэһиликтэрэ ылаа, харчынан биэримнээһиннэр.

Ат сымгыр племеннаада нэһиликтэринн бастаан миһтэни Хайахсыт (баһылы И. И. Филиппов), иккинн Одыулу (А. И. Старостин), үтүс Хатылы (У. Н. Атласова) таһыстылар.

Сахалы национальнай кыһынны таһаан көрүү-конкурса нэһиликтэринн бастаан миһтэни Одыулу, иккинн Чурапчы сэлээнньэти (А. Р. Саргыдаев), үсүһү Мугудай (К. Н. Жирков) ылылар. Оттон биэрдиһтөн кыааылаахтарынан бу көрүгүнэ таһыстылар: Одыулуутан Мария Петровна, Егор Семенович Бокиновтар дьэс көргөһүнн кыттан (бастаан миһтэ), Чурапчы сэлээнньэтигэр норуот мастара Акулина Ильинична Неговицына (иккис миһтэ), Мугудайтан Едокки Дмитриевна Шадринна кыһынынан (үтүс миһтэ), Оттон Чакыртан Геройнн Уляна Дмитриевна Акуфьева 6 киһи көстүүмү киллэрэн биһирэһа бириһинн бэлэтэниэ.

Уопсай түмүк нэһиликтэринн уонна хаһаайыстыбаларынн таһыста. Бастаан миһтэни Хатылы нэһилигэ (баһылы У. Н. Атласова), иккинн «Чыаннара» тыа-хаһаайыстыбаны кооператив (директор И. И. Хон) уонна үсүһү Хадаар нэһилигэ (баһылы В. В. Никонов) ылаа дьоннорун-сэргэлэрин үөртүлэр.

Быһастааһыннун, дьаарбанка сахалы национальнай, спортнай бөһүлүдүлэринн түмүктэниэ.

С. СЕМЕНОВА.

CHL

ДЬОКУУСКАЙ: Матпо «Цэнтральнае камітэ-
та» стаяны 18 кутар Індія жыццяні кінэра-
ваны афіцыйнае саврэ-тума бусіла. Бу дына-
тэрыімае СР Пракідвастаіны мінаа Кавэма
графіа камітэта, Рэстаіра Індія пасахстаа, СІ
Тэа аіаастага міністэраіста, куора дыналітаа

